

Korte toelichting
van alle schansen,

welke

tegen het einde van de maand september 1787

in de buurt

van de beroemde stad Amsterdam

zijn aangelegd,

de daarop op de 1ste oktober

onder aanvoering

van de

regerende heer hertog van Braunschweig,

hoogvorstelijke Doorluchtigheid,

voorgevallen

Pruisische aanvallen,

benevens de aldaar voorbereide

onderwaterzettingen

bij een hiertoe behorende nauwkeurig vervaardigde kaart

Bielefeld

gedrukt door J. W. Honäus Kon. geautoriseerd boekdrukker.

1789

De voorliggende bladen zijn de herziening van een kaart voor welke tijdens de rust in de winterkwartieren bij Amsterdam gelegenheid geweest is deze samen te stellen, en de bedoeling hiervan is een totaaloverzicht te geven van de merkwaardigste dagen in de Hollandse Veldtocht, waarbij de meeste aanvallen in de omgeving van de beroemde stad Amsterdam gebeurden en waardoor de onrust in de Republiek der Verenigde Nederlanden gelukkig onderdrukt werd.

De uitgestrektheid van het terrein en de smalle dijken waarvan in Holland zelfs de breedste niet meer dan 20 voet¹ bedraagt en waarop al deze gevechten werden gevoerd maakten het noodzakelijk de wegen over de dijken iets breder te tekenen dan de maatstaf voor deze kaart met zich brengt, omdat het anders niet mogelijk zou zijn geweest de verschansingen goed te tekenen.

Om het geheel te kunnen samenvatten en elke toestand te kunnen verklaren waarbij al siegenen op die tijdstippen en op die afstanden betrokken waren bij de gebeurtenissen en wie het grootste aandeel daarin gehad heeft is onmogelijk gebleken, hetgeen sommigen misschien ook niet onaangenaam zal zijn, om hier alle verdedigingsacties van de rijke, machtige en vermogende stad Amsterdam te kunnen overzien. Dat zou een dermate nauwkeurigheid bij het samenstellen geëist hebben, anders dan het nu uitgevoerd is als winters tijdoverdrijf, en zo moet het ook beoordeeld worden. Bielefeld, 31 Juli 1789

¹ Waarschijnlijk wordt de Rijnlandse voet (lengtemaat) van 31,4 cm bedoeld. (Red.)

Rechtsonder de kaart staat een tekst in de franse taal waarvan de vertaling luidt:

Kaart van de omgeving van Amsterdam,
in een oogopslag voorstellend de versterkte wegen met inundaties rondom deze beroemde stad,
naar de toestand eind september 1787, alsmede de kwartieren van de Pruisische troepen
alsmede hun aanvallen de volgende dag, 1 oktober, onder het bevel van S.W.H. de Hertog van
Brunswijk, dienende als historisch aandenken aan deze opmerkelijke episode.
Opgedragen aan Zijne Doorluchtige Hoogheid, de heer Karl Wilhelm Ferdinand, Hertog van
Brunswijk en Lüneburg, door zijn allergehoorzaamste dienaar C.G. von Schaikowsky, Eerste
luitenant in dienst van S.M. de Koning van Pruisen in het infanterieregiment Romberg
voorheen Van Marwitz, alsmede adjudant van voornoemde generaal.

Nederlandse vertaling

Op basis van een origineel exemplaar, in het bezit van Stichting Menno van Coehoorn te Utrecht, is gedurende de tweede helft van 2006 de oorspronkelijk Duits-talige uitgave door René Dolfsma, Ron Erhardt, Raymond Gaveel, Gerlof Langerijs, David Ross en Dirk Tang letterlijk hertaald van Duits schrift en woordelijk vertaald naar het Nederlands. Informatie over de regimenten en hun commandanten werd door Jurgen Lamers verzorgd, gebruik makend van Internet-bronnen, o.a. over Duitse Adel. Coördinatie en eindredactie was in handen van René G.A. Kos. Met dank aan Jaap van Welsent en Peter Schat.

Deze uitgave bevat de naar het Nederlands vertaalde tekst. De kaarten in deze uitgave zijn fragmenten van de enige, uitvouwbare, kaart die in het boek is gevoegd. De voetnoten eindigend met '(Red.)' zijn door de eindredacteur als toelichting toegevoegd. De overige voetnoten zijn originele voetnoten uit het verslag.

Weesp, 9 oktober 2016 (7de uitgave).

© 2006/2016, René G.A. Kos (red.) en vertalers

De wapenstilstand die de Hoogvorst, de doorsluchtige Hertog van Braunschweig de stad Amsterdam sinds de 26ste september aanbiedt met het doel een onderhands akkoord te kunnen bereiken, heeft niet de gewenste uitwerking. De Patriottische Partij van Amsterdam probeert het op de lange baan te schuiven en waagt het zelfs, ongeacht de eerdere toezeggingen, alle toegangen en posten zo sterk mogelijk te verschansen, de dijken door te steken en de onderwaterzettingen te vergroten. Vanwege deze acties werd de wapenstilstand al op 30 september beëindigd. De troepen moesten zich in de kwartieren terugtrekken die het dichtst bij de verschanste posten liggen, omdat de Doorsluchtige Hoogvorst besloten had de volgende morgen op 1 oktober om 5 uur in de morgen allemaal tegelijk aan te vallen. Deze aanvallen waren de volgende:

Aanvallen door troepen welke onder commando stonden van de Doorsluchtige Hoogvorst zelf.

I. Aanval

Op halfweg of Zwanenburg, en de daarbij gelegen
verschansingen, volgens de verklaring der cijfers²

²Alles wat op de kaart in het geel is aangegeven, betreft de Amsterdamse batterijen, posten en toegangen.

- 1) batterij tussen de eerste en de tweede sluis van Haarlem uit gezien, die met drie twaalfponders en twee houwitseren zijn bezet, en voorzien van palissaden en Spaanse ruiters. De ene twaalfponder bestreek de Spaarndammerdijk en twee de Haarlemmerweg.
- 2) Versperringen op de Haarlemmerweg.
- 3) Een vernielde brug.
- 4) Een geladen stuk zwaar geschut achter de brug en de sluis van Osdorp en die de Pruisen zonder bewaking aantreffen en tijdens een poging het onklaar te maken plotseling afging waardoor de in de huizen van Osdorp en in de herberg De Laatste Stuiver ondergebrachte bemanning gealarmeerd werd en vluchtte waardoor ook de in halfweg aanwezige bemanningen op de vlucht sloegen.³

Deze verschansingen heeft de majoor von Burghagen met het grenadierbataljon⁴ van Knobelsdorffse Regiment⁵ ingenomen. Hij was vanuit Aalsmeer met zijn bataljon en twintig Jagers en de majoor von Schmunde met twee compagnieën Von Marwitz op de 30 ste september om 9 uur 's avonds over het Haarlemmermeer gevaren. Zij landden om half twee in de buurt van Sloten (5)⁶ waar een officier met 30 man voor de bewaking van de schepen geposteed werd. De twee Von Marwitz compagnieën onder bevel van de majoor von Schmunde bezetten Sloten en alle toegangen tot dit dorp en gingen voorwaarts met de voorposten en patrouilles tot aan Over Meer⁷ op de Sloterweg, bij de Overtoom. Door deze stelling in te nemen moesten zij het optrekken van Majoor von Burghagen naar Swanenburg dekken en ondersteunen, die ook bij de van Amsterdam lopende en tussen Sloten en Osdorp invallende Uitweg in de rug door 30 man ingenomen werd. Na de inname van de versterkte sluisen in Swanenburg, stuurde de majoor von Burghagen de 20 Jagers naar een voorpost op de Haarlemmerweg, tegen Amsterdam aan. Deze 6 compagnieën waren niet bewapend met kanonnen.

³ In het centrum van het dorp Osdorp (niet op detailkaart), in de tegenwoordige Osdorperweg ten noorden van de wijk Osdorp. (Red.)

⁴ Een grenadier was een soldaat die gespecialiseerd was in het werpen van handgranaten. (Red.)

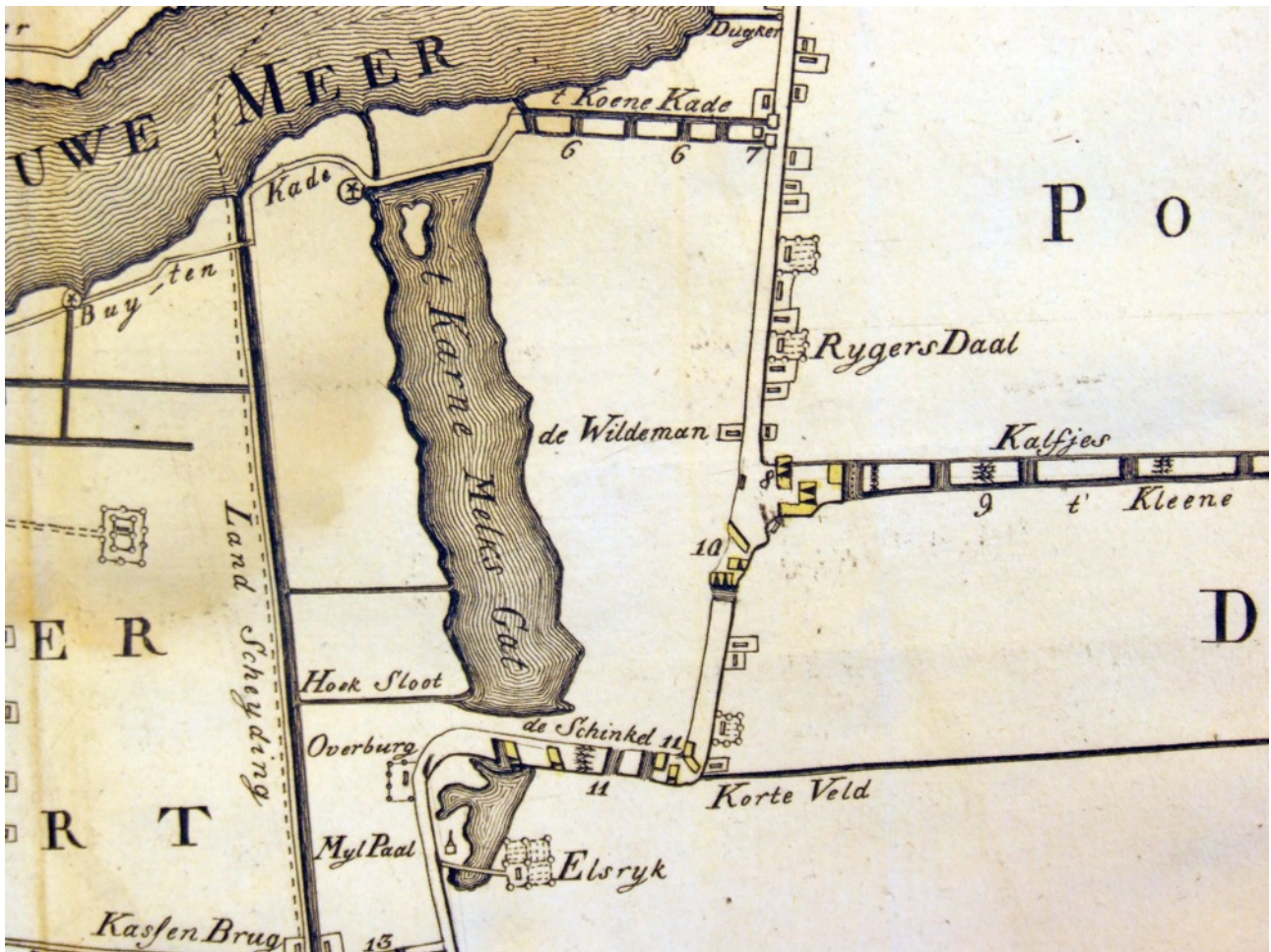
⁵ Regiment van commandant Knobelsdorff. Alexander-Friedrich von Knobelsdorff (1723-1799). infanterie regiment nr. 27. (Red.)

⁶ Ten zuidwesten van het dorp Sloten (niet op detailkaart), in het tegenwoordige Badhoevedorp. (Red.)

⁷ Huis of boerderij. (Red.)

II Aanval

Op de verschansingen aan de Koenekade, de Kalfjeslaan,
de Schinkel en in de rug op Amstelveen.

- 6) De Koenekade, een zeer smalle dijk die op vijf plaatsen doorgestoken was.
- 7) Verschansing dichtbij de Amstelveenseweg gelegen en door de Pruisen de Dijkverschansing genoemd, bezet met twee drieponders die over de horstwering heen schieten.
- 8) Kalfjesverschansing met twee zesponders en twee drieponders, met Spaanse ruiters en palissaden.
- 9) De dam 't kleine Loopveld of Kalfjeslaan (de laan bij het Kalfje) verschillende keren doorgestoken en versperd.
- 10) Een andere schans op de Amstelveense Weg, niet ver van de voorgaande, met twee 6er Ponder kanonnen en een 3er Ponder en met een palissade bezet.
- 11) Dwarswegen, en stukken gebied met en zonder kanonnen, loopgraven, verhakkingen, Spaanse Ruiters en palissaden aangebracht tot aan de Schinkel.

Deze schansen werden door twee compagnieën Von Marwitz aangevallen, verwijderd en tot Amstelveen van achteren binnengedrongen. Het waren de Garde Compagnie en en de

Compagnie Hanfstengel onder leiding van de Majoors Götz uit het koninklijk gevolg en von Hanfstengel uit het Regiment Von Marwitz⁸.

Zij waren om 12 uur 's nachts uit Aalsmeer op weg gegaan en via de Oosteinder- en Noorder Dijk en de Buitenkade bij het Karnemelksgat gekomen. De voor het grootste deel onderwater gezette route was door het afbreken van de bruggen door de vijand uiterst onbegaanbaar geworden, zodat de troepen slechts een voor een achter elkaar lopend konden oprukken.

12) Een positie waar een Amsterdamse wacht van 25 man achter de vernielde Kastenbrug⁹ stond, die door de Pruisen vanaf het enkele tientallen meters rechts ervan gelegen Noorderpad door het vuur van de wacht duidelijk kon worden waargenomen. Wegens de in acht genomen stilte werden de Pruisen niet ontdekt.

13) Het Noorderpad niet ver van de Amstelveense Weg twee maal doorgestoken.

III . De Aanval

Bij de aanval van de twee bovengenoemde compagnieën Von Marwitz sloten zich het bataljon van Langelair en 20 Jagers aan, onder aanvoering van Kapitein von Hirschfeld, Adjudant van de vorst. Dit geheel schepte zich in Aalsmeer in, zeilde over de Haarlemmermeer en de Nieuwe Meer en ging om 4 uur 's morgens aan land op de Amstelveense Weg tussen de katoendrukkerij 't Groene Woudt en het sandhuis 'De Geese Klok'¹⁰.

Twee compagnieën onder bevel van Majoor von Müffling bleven daar achter om de vijand tegen te houden voor het geval dat hij via de Overtoom uit Amsterdam zou komen. Met de beide andere compagnieën bezette de Majoor van Langelair de veroverde schansen vanaf de Koenekade tot aan de Schinkel. De 6 compagnieën voerden geen kanonnen mee.

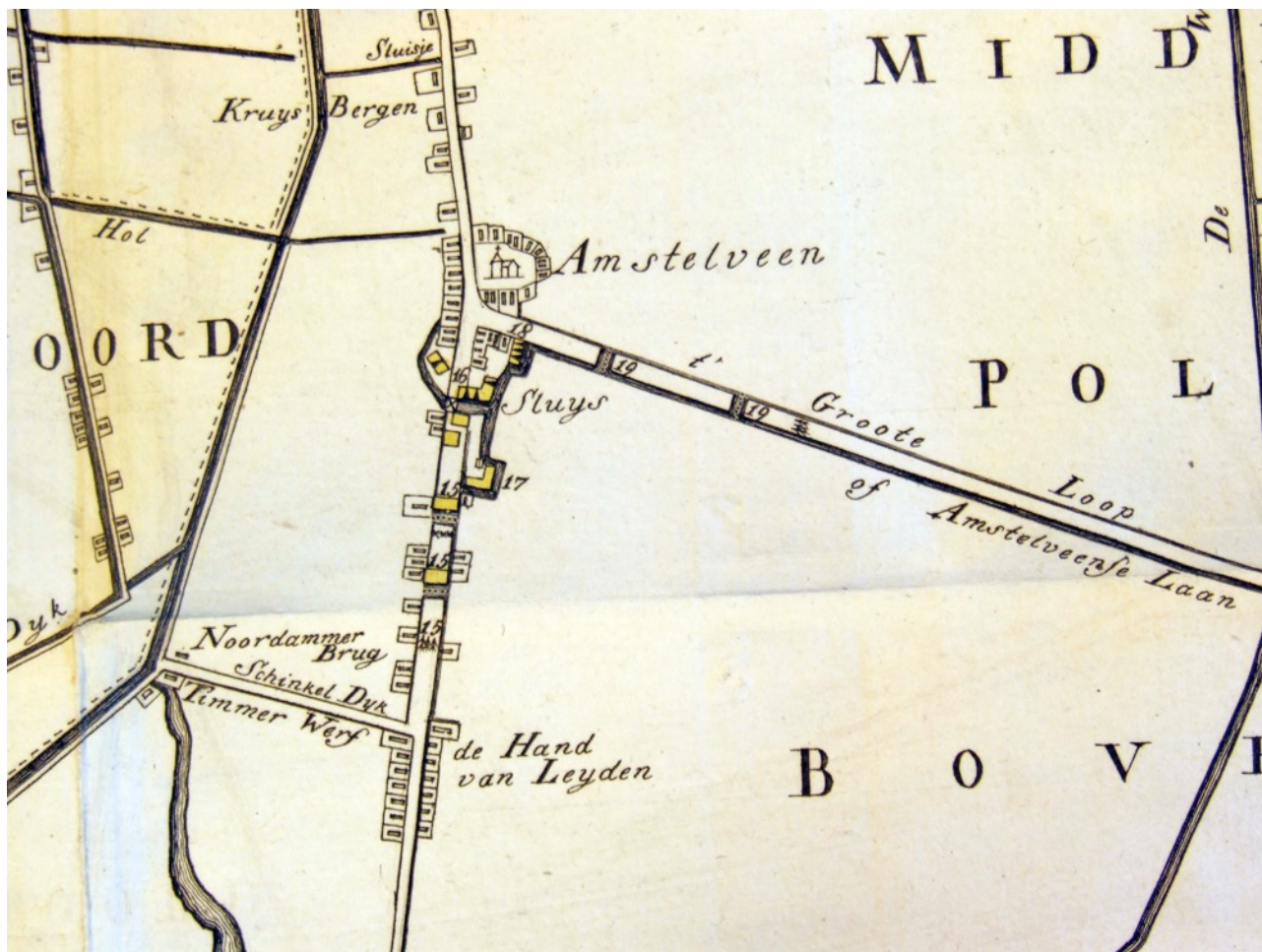
⁸ Regiment van commandant Von Marwitz. Waarschijnlijk het infanterie-regiment nr. 70. (Red.)

⁹ De Kastenbrug werd in de 18e eeuw Noorderbrug of Katsenbrug genoemd. (Red.)

¹⁰ Even ten noorden van de Koenekade (niet op detailkaart), ongeveer waar tegenwoordig de snelweg A10-Zuid de Schinkel kruist. (Red.)

IV. Aanval

frontaal op Amstelveen en zijn schansen.

15) Verhakkingen en traversen voorzien van palissaden, Spaanse ruiters en loopgraven, bemand met infanterie.

16) Batterij met vier zesponders achter de sluis aan de rechter- en linkerzijde van de ophaalbrug, daarvan bestreek één de Schinkeldijk en de brug bij Noordam, twee andere waren aan de zijde van Leiden gericht op de dam zelf, en de vierde controleerde de laaggelegen Bovenkerker Polder en de dam naar Ouderkerk of 't Groot Loopveld: omdat de aanval vanuit deze positie op Amstelveen, zonder Ouderkerk te beheersen, niet plaatsvond, kon men deze laatste zesponder aan beide zijden gebruiken indien nodig.

17) Een schans, die de Turfschans werd genoemd, welke nog in aanbouw was.

18) Batterij met drie kanonnen, die de dam naar Ouderkerk, of de Amstelveense laan bestreek, en

19) Deze dam was op twee plaatsen doorgestoken.

Deze schansen werden door zijne hoogvorstelijke Doorluchtigheid, de heer hertog in hoogsteigen persoon met 80 jagers en het grenadiersbataljon Von Droste van het regiment Von Wolbeck¹¹ aangevallen, veroverd, en Amstelveen van voren binnengedrongen. Het waren deze eenheden, die vanuit het hoofdkwartier in Kudelstaart, om 1 uur 's nachts, over de smalle King en Legmeerdiijk marcheerden. Twee zesponders en 4 houwitsers werden voor de aanval meegenomen; op deze smalle dam kon echter alleen één van de laatstgenoemden worden gebruikt, die tussen de verhakking en de als eerste veroverde traverse werd opgesteld. Ter ondersteuning van deze aanval volgden behalve de twee overige bataljons van het regiment Von Wolbeck ook 100 huzaren.

Aanvallen van gedetacheerde troepen, die onder het bevel staan van generaal-majoor graaf Von Kalkreuth.

Viervoudige aanval op Ouderkerk en zijn batterijen.

¹¹ Regiment van commandant Von Wolbeck. Generaal-majoor Alexander Friedrich von Wolbeck, later Generallieutenant en gouverneur van Wesel, bevelhebber van fuselier infanterie-regiment nr. 41. (Red.)

V. Aanval

Op de linker oever van de Amstel.

20) Batterij achter de afgebroken brug van de Bovenkerker Poldersluis, met twee twaalfponders bezet.

21) Aangelegde verhakkingen op deze dam.

Daarover ging ook kolonel von Kökeritz met 30 jagers en twee compagnieën van het regiment Von Budberg, vanuit Lithoorn en zonder kanonnen, tot de aanval, ondersteund door het eskadron van majoor von Krahn.

VI. Aanval

Op de rechter oever van de Amstel.

22) Batterij van twee zesponders met palissaden en een loopgraaf.

23) Meerdere verhakkingen op deze dam.

Op deze plaats heeft de majoor von Ledebur een aanval gedaan met zijn compagnie van het regiment Von Marwitz en een zes pond bataljonsgeschut.

Hij marcheerde op 30 september, 's middags om 4 uur, vanuit Lithoorn naar de in de buurt van deze schans gelegen boerderijen, waar hij heeft overnacht tot 5 uur de volgende morgen in afwachting van de voor de aanval bestemde signalen.

VII. Aanval

Op de linker oever van de Bullewijk.

24) Batterij achter een afgeworpen brug, met drie zesponders bezet.

25) Nog een coupure aldaar.

Aan deze kant hebben ritmeester von Quitzow en kapitein von Zschock met hun grenadierscompagnie van het regiment Von Budberg, een houwitser, een zesponder en een drieponder aangevallen. Zij kwamen uit Abcoude en hadden ter ondersteuning de gardecompagnie Kurassier¹² Von Kalkreuth¹³.

VIII. Aanval

Op de rechter oever van de Bullewijk

26) Een batterij met een gracht en met twee drieponder kanonnen toegerust, vlak bij de begraafplaats van de Portugese joden.

¹² Kurassiers waren zwaar bewapende cavaleriесoldaten te paard die een borstharnas droegen dat een kuras heette. (Red.)

¹³ Compagnie van commandant Von Kalkreuth, generaal majoor Friedrich Adolf v. Kalkreuth. Van 13/06/1784 t.m. 11/07/1788 bevelhebber van het Kurassiers Regiment nr. 7. (Red.)

27) Ouderkerker Laan tweemaal doorstoken.

28) Een van daar aanwezig bouwhout en planken gemaakte borstwering, waarachter twee zesponder kanonnen waarmee de jagers van Salm, net als vanuit het bezette Portugese jodenkerkhof, naar hartenslust vuurden.

29) Versperring van omgehakte bomen en een coupure op dezelfde plaats.

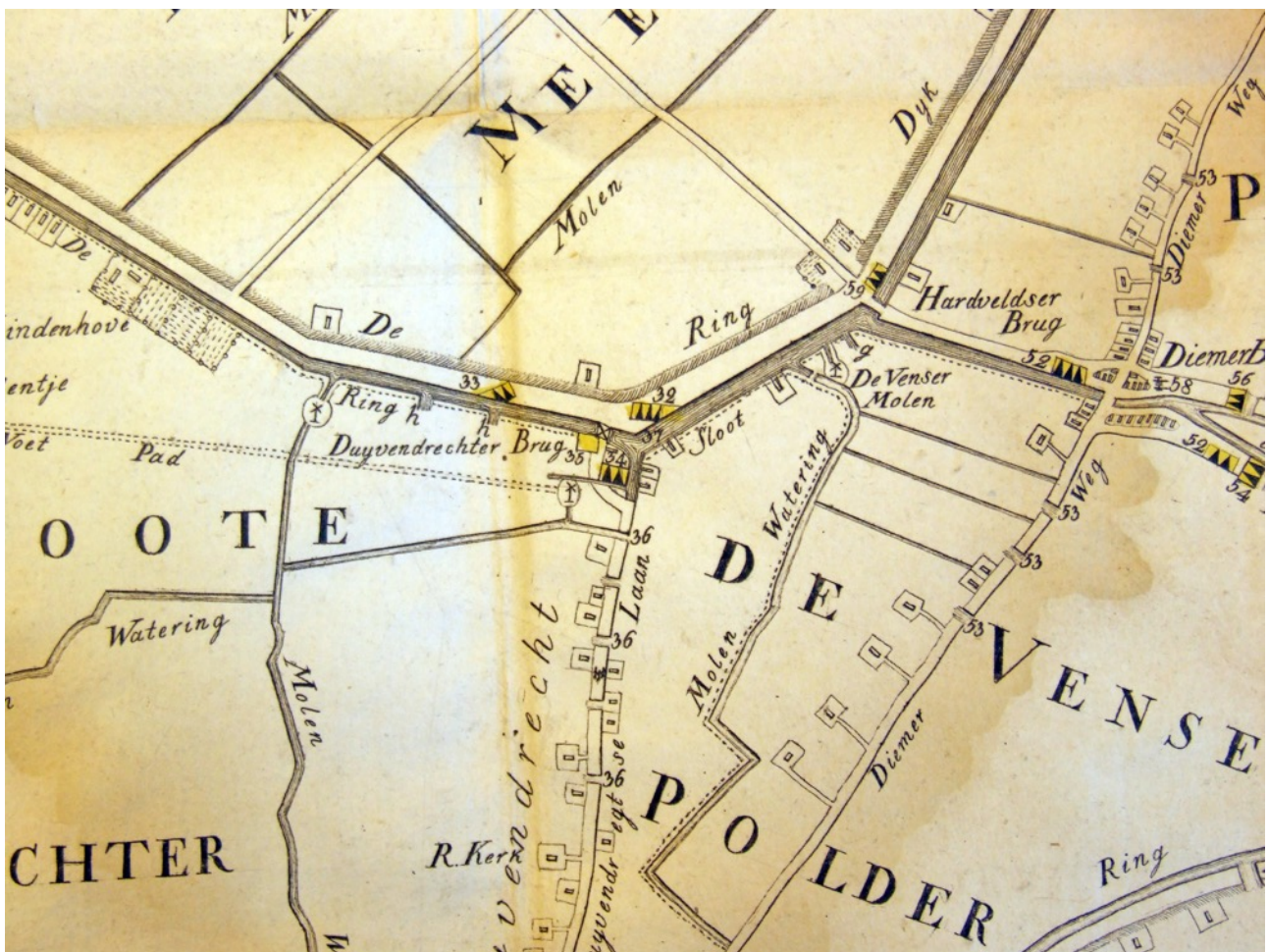
Deze verschansingen werden zonder kanonnen door ritmeester von Kleist, van het Regiment Graaf Von Kalkreuth, en de scherpschutters van het Regiment Von Eichmann¹⁴ vanaf Abcoude via de Broeker Weg en de Zuwe, aangevallen.

30) Twee stukken van zespond gericht op de Amstelveense Laan.

31) Twee zware Reservekanonnen van achtpond op de Amstedijk bij het Gasthuis (Hospitaal).

IX. Aanval

Op de Duivendrechtse brug en de daar aanwezige verschansingen

¹⁴ Het regiment van commandant Eichmann. Oberst Martin Ludwig von Eichmann, later Generalleutnant, was van 28^o7^o1766 tot 21^o01^o1791 commandant van het Pruisische fuselier Infanterie Regiment nr. 48. (Red.)

32) Een batterij aangelegd op de Ringdijk aan de rechterzijde van de ophaalbrug, met een twaalfponder, een drieponder en een houwitser die de Duivendrechtse Laan goed kon enfileren¹⁵.

33) Op dezelfde plaats aan de linker zijde van de Duivendrechtse brug, twee stukken van zesponder die de gelijknamige Dam op de linkerflank bestreken

34) Nog een, meer naar voren, met twee stukken

35) Een borstwering voor voetvolk

36) Verschillende doorstekingen, neergehaalde bruggen en versperringen van omgehakte homen op de Duivendrechtse laan

37) Plaats waar, wanneer dat nodig is, twee kanonneerboden, ieder met twee stukken uitgerust en achter de homen van de Ringsloot gelegen ook gebruikt kunnen worden.

Op dezelfde plek heeft overste von Borstell van het Regiment Graaf Von Kalkreuth met zijn eigen en majoor von Diebitsch en kapitein von Schlichting met hun Grenadier compagnieën van het Regiment Von Budberg benevens een zesponder en een getrokken drieponder van het Marwitz Regiment Von Schmude, gesteund door een eskadron ruiters langs de Broekerweg, de Bijsmer Dam en de Zuwe, Abcoude aangevallen.

X. Aanval

Op het Weesper tolshek en de daar aanwezige schansen¹⁶

38) Een batterij van twee kanonnen van zes pond, achter de afgebrande brug over de Ringsloot.

39) Nog een voorwaartse verschansing voor voetvolk achter de afgebrande brug over de Molenwatering.

40) De Bijsmermeer-Dam (de Ringdijk) tweemaal doorstoken en op dezelfde plek bij de windmolen, een vrijstaand kanon, dat de Weesperweg flankiert¹⁷.

41) Een tweede nabij het einddoel bij de Vierhuizen aan de Stammer Dijk, die kort voor de aanval daar heen was gebracht en achter de daar aanwezige heggen en hekken was geplaatst.

42) De Stammer weg tweemaal doorstoken en van een versperring voorzien.

43) Plaats waar twee kanon boden ieder met twee stukken uitgerust op de Diem lagen en de aanvallende Pruisen heftig in de flank beschoten.

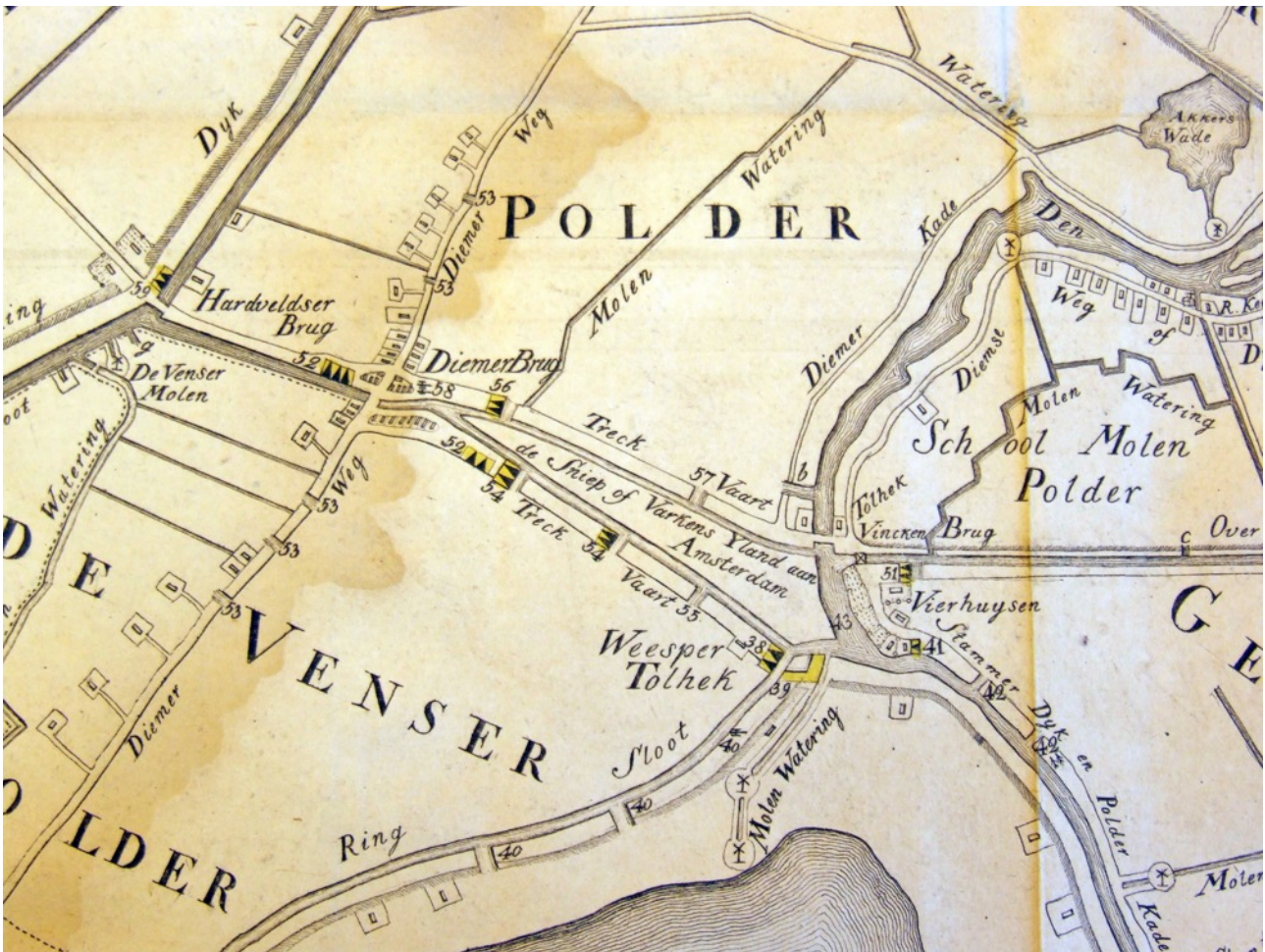
Deze verschansingen werden onder aanvoering van de generaal-majoor Graaf Von Kalkreuth met 40 scherpschutters van het Regiment Eichmann, twee compagnieën Von Marwitz onder overste von Hiller, benevens twee twaalfponders, een houwitser, een zesponder en een getrokken kanon van de grenadier compagnie Von Ehrlich, van het bataljon Von Diebitsch

¹⁵ Het in de lengterichting onder vuur nemen. (Aed.)

¹⁶ Door de Pruisen werd deze aanval ook wel de aanval op de afgebrande brug genoemd. (Aed.)

¹⁷ Het van terzijde onder vuur nemen. (Aed.)

van het Budbergsche Regiment¹⁸ en ondersteund door een kurassier-compagnie van de overste von Eichstädt, aangevallen. Zij waren komen marcheren vanaf Driemond, Geinbrug en Weesp.

XI. Aanval Op Muïden.

44) Tuin van de burgemeester van Weesp, ook wel de Landskroon genoemd, aan de linker oever van de Vecht van waaruit Muïden met twee op deze plek geplaatste houwitsers werd beschoten.¹⁹

Het Grenadier bataljon Von Schlotheim²⁰, Regiment Eichmann, stond gedeeld op beide zijden van de Vecht, ieder met een compagnie kurassiers achter zich, ter ondersteuning bij de houwitsers, om de werking van het geschut af te wachten en daarna naar Muïden door te stoten.

¹⁸ Het regiment van commandant Budberg. Budberg was van 20/05/1782 t.m. 11/07/1792 General majoor bij het Pruisische regiment zu fuss von Quadt No 9. (Aed.)

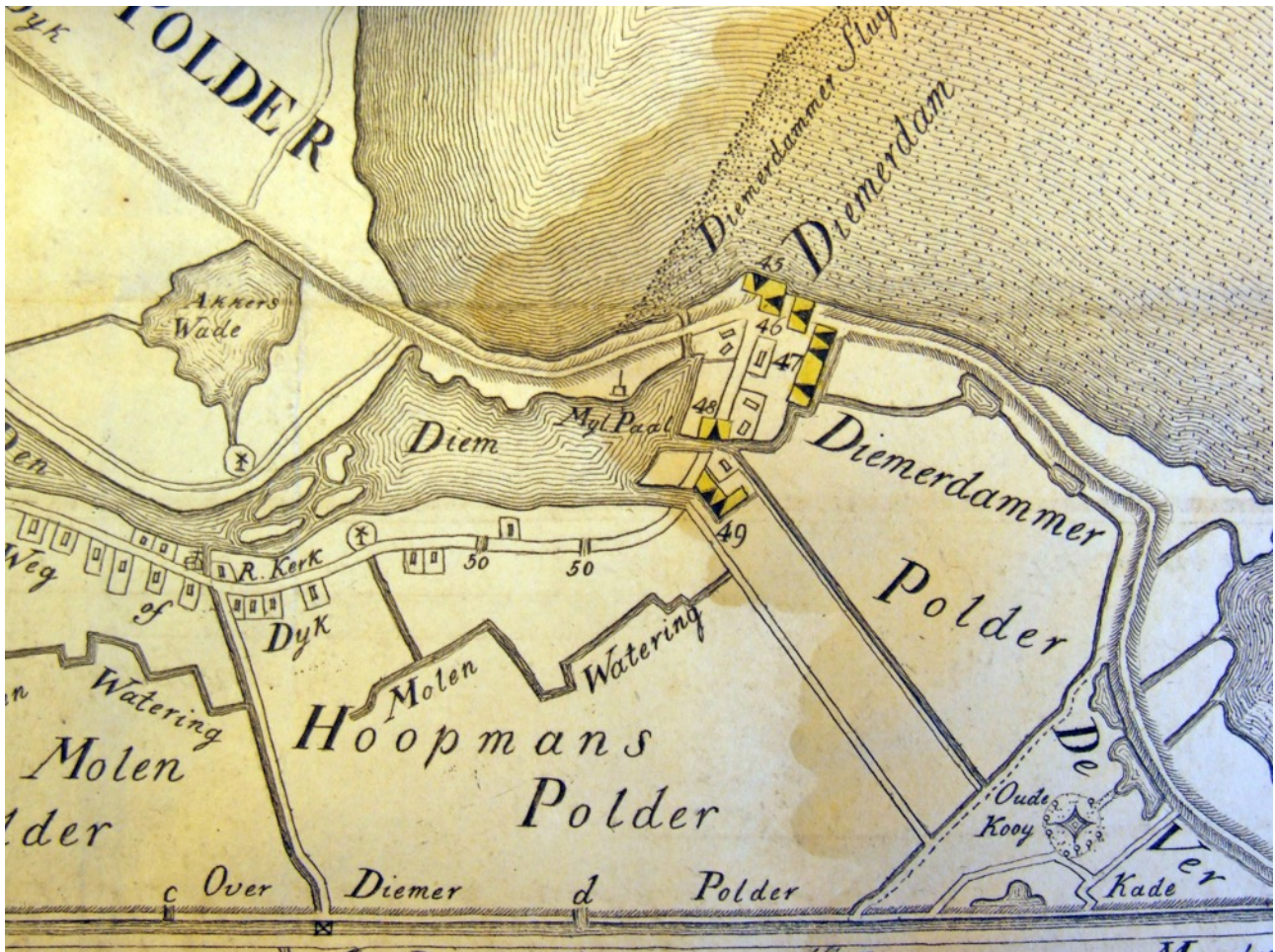
¹⁹ Zie detailkaart van Weesp bij 'Aanval op de traverse voor Weesp op de 23ste september'. (Aed.)

²⁰ Het bataljon van commandant Von Schlotheim. (Aed.)

Andere aangelegde verschansingen en varende batterijen rondom Amsterdam, die de 1e oktober niet aangevallen en in het geheel niet gebruikt zijn.

I.

Bij de Diemerdam ter dekking van de Zee- of Muiderdijk en de daar aanwezige zeesluizen.

45) Batterij met twee twaalfponders, waarvan de een de Zuiderzee en de andere de Zeedijk zou moeten beschieten.

46) Een zesponder op de daarnaast liggende batterij.

47) Een lange borstwering, die aan de rechterflank de Zeedijk met twee zesponders, aan de linkerflank van het Diep²¹ met een drieponder, maar in het midden met voetvolk verdedigd moest worden.

48) Een afgebroken brug met een borstwering en een zesponder verdedigt.

49) Coupure, en op de dichtbij gelegen boerderij een batterij met twee kanonnen van drie pond om de Diemer dijk te beschieten.

50) Een doorsteek in deze dijk.

²¹ Vermoedelijk wordt de Diem bedoeld. (Aed.)

II.

Aan de Vinken brug²²

51) Een batterij met een gracht en twee kanonnen van zes pond om de weg naar Muiden en de Trekvaart te beschieten.

De Vinkenbrug zelf was opgetrokken en langs beide zijden waren kleine dunne borstweringen aangebracht, die de scherpschutters van Von Sternbach en van enige troepen van het Corps Salm moesten verdedigen.

III.

Bij Diemerbrug.²³

52) Batterijen rechts en links van de Diemerbrug die de Diemerweg kruislings beschoten en de Duivendrechtter Laan flankeerden.

53) Deze weg voor en achter de Diemerbrug is op verschillende plekken opengebroken.

54) Twee batterijen met zwaar geschut, die het Weesper Tolhek beschoten en vanwaar men ook de aanval op 11 oktober van Generaal-Majoor Graven von Kalckreuth probeerde af te slaan.

55) Een coupure niet ver daar vandaan.

56) Batterij die de Vinkenbrug met twee zesponders beschoot.

57) Een doorgraving in de dijk, iets meer naar voren.

58) Twee reservekanonnen in Diemerbrug.

IV.

Bij de Hardvelder brug.²⁴

59) Batterij rechts van deze brug met twee kanonnen.

De brug zelf was niet vernield, men had alleen enkele planken uit het midden weggenomen.

²² Zie kaart bij hoofdstuk Weesper Tolhek. (Aed.)

²³ Idem. (Aed.)

²⁴ Zie kaart bij hoofdstuk Weesper Tolhek. (Aed.)

v.

Aan het eind van de Overtoom, op de Sloter- en Amstelveenseweg.

- 60) Dwars geplaatste geschutsopstelling op de Sloterweg bij het Nieuwe huis te Vraag, bezet met een zes- en een drieponder.
- 61) Een doorgraving in de weg waarmee men enerzijds de toegang tot deze geschutsopstelling probeerde te bemoeilijken, anderzijds om het water uit de Haarlemmermeer in de Binnenpolder van Sloten en Sloterdijk wilde laten lopen.
- 62) Een versperring op een kleine sluis bij huis te Vraag.
- 63) Laatste verschansing van de Amsterdammers aan het einde van de Overtoom op de Amstelveenseweg, bezet met twee zesponders.

VI.

Drijvende geschutopstellingen.²⁵

64) Plek in de rivier de Amstel tegenover het Kalfje waar een drijvende geschutopstelling is, bestaande uit 5 platte schepen welke star aan elkaar verbonden zijn en dwars over de Amstel liggen, op elk schip stonden twee ijzeren zesponders op scheepsaffuiten. Zij dienen ter verdediging van de Kalfjeslaan en de Amsteldijk, over de dijken langs de Amstel.

65) Plek in de Amstel, vlak voor de stad, waar een tweede drijvende geschutopstelling lag, bestaande uit een vierkant bouwsel van zware balken en kurk, van boven overtrokken met zeildoek, aan de zijkant van vier en aan de uiteinden van twee schietgaten voorzien en bezet met 12 zesponders.

66) Plek waar eenzelfde maar onafgebouwd bouwsel in de Schinkel lag aan het einde van de Overtoom, welke had moeten dienen ter verdediging van de Haarlemmermeer.

Aanval op de traverse voor Weesp op de 23ste september²⁶

²⁵ Geen detailkaart beschikbaar. (Red.)

²⁶ Als deze gelijke aanval niet op de 1ste oktober plaatsvond, behoort deze verschansing nog tot de nieuw aangelegde.

- 67) Traverse voor Weesp bezet met twee zware en een drieponder kanon.
- 68) Doorgraving en versperring op de weg naar de Vinkenbrug, aan de kant van Smal Weesp.
- 69) Versperring en doorgraving op de weg van Abcoude naar Weesp aan de rivier het Gein, die in de nacht daarvoor geruimd werd.

Deze traverse, en gelijktijdig ook Weesp zelf, zou vanuit Abcoude door de Luitenant von Wiersbitzky van het Graaf Von Kalktreutschen Kurassier-regiment en door Von Vaerst van het 1ste, samen met 30 grenadiers van het Bataljon Von Schlotheim, van het Eichmanns regiment, met ondersteuning van verschillende eenheden cavalerie en infanterie en een drieponder worden overrompeld en bestormd.

De aanval mislukte doordat de vijand van de komende aanval op de hoogte was gebracht en op zijn hoede was en nog dezelfde nacht twee achttienponders en een drieponder in de traverse had gebracht.²⁷

²⁷ De Pruisen gebruikten bij de aanval een witte schimmel wiens bewegingen in het maanlicht werden opgemerkt door de verdedigers. (Red.)

Ten aanzien van de onderwaterzettingen.

Wanneer men de kaart, en ook zelf de omgeving beschouwt, welke tussen Amsterdam, halfweg, Aalsmeer, Kudelstaart, Nes, Abcoude, Weesp en Muiden ligt, kan men aannemen dat dit hele gebied vroeger onder water heeft gestaan. Want waar het kunstmatig afwateren niet is gedaan heeft de natuur alles rijkelijk aangevuld en een voor militaire operaties onoverkomelijke hindernis in de weg gelegd.

Het is bekend dat in Holland elk groot stuk land (polders, die eigenlijk grote uitgestrekte moerassen zijn), door ontelbare brede en diepe kanalen en sloten doorsneden wordt, en ook bijna iedere weg en dijk te allen tijde door zulke sloten is omringd.

Een onderwaterzetting van een halve tot een hele voet hoog, maakt alle sloten ten opzichte van de zwarte veengrond onzichtbaar, wat het doorkruisen van een polder onmogelijk maakt. Daarentegen is een te hoge waterstand niet alleen schadelijk voor de landerijen, maar het zou ook nog aanleiding kunnen geven om de versterkte toegangen en posten met vaartuigen en schepen te omtrekken, hetgeen bijna een mogelijkheid was geworden bij hoog water in de Grote en Kleine Duivendrechtse polders.

De blauwe stippellijn laat de uitbreiding van de onderwaterzettingen nog beter zien, die vanuit de Zuiderzee, het Haarlemmermeer en de Vecht op de volgende wijze bewerkstelligd werd.

Via de bij het IJ en in de Amstel gelegen sluizen naar Amsterdam, de IJpersloot of de Janhaunes²⁸ sluis en de Diemerdammer sluis, beide aan de Muider zeedijk gelegen, werd het water van het IJ of de Zuiderzee af naar gelang de hoogte van de vloed in de Amstel tot het Amsterdams Peil ingelaten. Dat is tot de hoogte van een gemiddelde vloed in het IJ voor Amsterdam.

Terwijl daarentegen bij laag water of eb door het sluiten van de sluizen het water van de naar zee uitmondende rivieren opgestuwd werd, waardoor dat tot tenminste 1 1/2 voet boven het zomerpeil opgestuwd werd.

Omdat alle landerijen tussen Muider en Weesp en Amsterdam aan de Amstel, de bevaarbare kanalen bij Muider en Weesp 'de zogenaamde trekvaarten' liggen, en deze vele kleinere zijtakken hebben zoals de armen van de Amstel, maken zij deel uit van een en hetzelfde systeem en kan het hele gebied door het doorsteken van dijken of door het openen van de kleinere sluizen gemakkelijk onder water worden gezet.

²⁸ De spelling van deze tweede naam kon niet bevestigd worden. Op de kaart wordt ook een tweede naam 'Ypensloterssluis' gegeven, tegenwoordig de Ipensloterssluis. (Red.)

I.

Geïndeerde gebieden aan de oostzijde van de Amstel,
met toelichting van de letters en cijfers.

De Overamstelpolder werd geïndeerd door een bres (a) in het Oetjespad. Het water heeft hier een grootste diepte van twee voet gehad.

Het drooggemaakte Diemermeer ligt 14 voet lager dan het zomerpeil van de Amstel. Het was daarom niet raadzaam dit onder water te zetten, omdat alles zou verdrinken en het droogmaken ervan niet zo eenvoudig zou zijn geweest.

De Diempolder is onder water gezet door twee bressen, de ene in de Muider Trekvaart (57) en de ander (b) in de Diemerkade nabij het Tolhek. Dit gebied was iets meer dan ondergelopen.

De Schoolmolen- en Hopmanspolder waren geïndeerd door twee bressen in de Overdiempolderkade, voorbij de Vinkenbrug (c en d). Dit gebied is alleen ondergelopen.

De Gemeenschapspolder, bestaand uit zeven andere kleinere polders, was onder water gezet door twee coupures in de Stammerweg of Dijk (42), en door twee andere (68) in de Dijk niet ver van Weesp, uit de Smalle Weesp. Dit terrein stond een halve voet onder water.

De Bloemendalspolder was een voet diep onder water gezet vanuit de Vecht door twee bressen (e en f) in de Bloemendalsweg.

De Gein- en Gaasperpolder vanuit het Gein door een bres (69) in de dijk van Weesp naar Abcoude, ongeveer een halve voet diep; op dezelfde wijze was ook de Aetsveldse polder van hieruit onder water gezet.

Het Bijlmermeer ligt zeer laag, zoals het woord meer al aangeeft, en bestaat in het midden grotendeels uit water. Het droogt ook in de heetste zomers niet op en is in de herfst voor voetgangers niet over te steken, hoewel de daar wonende boeren in zeer droge jaargetijden er voetpaden doorheen weten te vinden.

De Venserpolder was onder water gezet door een bres (g) in de Kingsloot bij de Venser molen en een tweede (55) in de Trekvaart tussen de Diemer en Weesper tolhek brug, een halve voet diep.

De Grote en Kleine Duivendrechtterpolder waren onder water gezet door twee of meer bressen in de Kingsloot bij de Duivendrechtter brug (h, h) door twee aangrenzende coupures tegenover het Kalfje (i en k), door één boven het zogenoemde Molentje (1), door twee andere niet ver van de Duivendrechtter poldermolen (m) en door één in de Bullewijker dijk (29). Men kon in deze polders gemakkelijk varen, daar de waterdiepte meer dan 4 voet bedroeg; en had deze hoogte bijgedragen aan het onder water zetten van vele aangrenzende polders, zoals de Westeinder, Bullewijker, Oostbijlmer en Holendrechtter, welke laatste toch al verscheidene voet dieper dan het zomerpeil van het aangrenzende water ligt.

De Ouderkerker Rondehoepolder was onder water gezet door een bres (22) in de Rondehoepolder kade vanuit de Amstel, tegenover de Bovenkerker poldersluis, door een tweede

(25) op de linker oever van de Bullewijk, tegenover het Portugees-Joodse kerkhof, en verder door verscheidene (n, n) in de Rondehooper Molenkade, meer dan een voet diep.

II.

Geïndeerde gebieden aan de westzijde van de Amstel.

De Stad of Pestpolder was door twee coupures (o) in de stadsgracht of Buitensingel, bij de fabriek waar lakens gezwaveld werden (witwasserij) op de hoek, slechts ondergelopen.

De Buitenveldertse polder was onder water gezet door het openzetten van de sluis bij de Weteringspoort (p), door een coupure in het Zaagmolenpad (q) met water uit de Amstel en door een kleine sluis (duiker) bij de Amstelveenseweg, niet ver van de Koenekade, met water uit de Haarlemmermeer. Het water heeft hier een voet hoog gestaan.

De Middelpolder was geïndeerd door twee bressen in de Amstedijk, tussen Ouderkerk en de Amstelveenselaan (r, r) door de sluis in de Amstedijk bij Tulpenburg met water uit de Amstel, en door de precies tegenover in de Amstelveense Weg gelegen kleine sluis, niet ver van Kruisbergen, met water uit het Haarlemmermeer. Deze landerijen hebben tenminste twee voet onder water gestaan.

De Bovenkerkerpolder is altijd, maar hoofdzakelijk in dit jaargetijde, zeer nat, omdat het 10 tot 11 voet lager dan het zomerpeil van de Amstel ligt; de reden dat het niet nodig en zinvol is deze onder water te zetten, aangezien de vele molens toch al altijd genoeg te doen hebben om het water uit te malen. Door het stilvallen van de molens en uit de aangrenzende polders was intussen veel water binnengestroomd.

Alle overige gebieden vanaf de Overtoom tussen Amstelveen, de Hand van Leiden, de Legmeer, Kudelstaart, Aalsmeer en de Haarlemmermeer liggen deels zo laag, omdat de meesten van hen uitgegraven turf- en veengroeven zijn, dat zij bij natte weersomstandigheden vanzelf onder water lopen, deels echter werden zij, in het bijzonder in de herfst, vanuit het Haarlemmermeer onder water gezet, in welk jaargetijde dit meer altijd zeer hoog water pleegt te hebben, en het was ook ditmaal het geval dat het water even hoog stond als in het IJ.

III.

Geïndeerde gebieden aan de zuidzijde van de Haarlemmer Trekvaart tussen de Trekvaart en het Haarlemmermeer.

De Bovenwegspolder tussen Sloten en huis de Vraag, de Akerpolder, de Nieuwerkerkerpolder, der Kaasdorperpolder, de Bovenwegspolder tussen Osdorp en halfweg, zijn onder water gezet met Haarlemmermeer water, door bressen in de meerdiijken bij Sloten en het Lutkemeer bij Osdorp. Het water heeft in deze polders meer dan een voet hoog gestaan.

De Binnenwegspolder, de Middelveldpolder en de Binnenpolder van Sloten en Sloterdijk waren slechts ondergelopen door het openzetten van de sluisen bij Osdorp en Sloten; de bedoeling was om deze laatste polder met behulp van een kleine sluis nabij huis de Vraag aan de Sloterweg en de niet ver daarvandaan gemaakte coupure (61) te overstroomden, deze laatste werd echter steeds 's nachts door de daar wonende boeren dichtgemaakt.

IV.

Geïndeerde gebieden aan de noordzijde van de Haarlemmer
Trekvaart tussen Halfweg, het IJ en Amsterdam.

Door een kleine sluis aan het einde van deze Trekvaart naar Halfweg, werd het water tot een behoorlijke hoogte uit het Haarlemmermeer in deze vaart ingelaten en de aangrenzende polder overstroomd.

De Spieringhorner polder, door een bres in (s), tot een hoogte van 2 tot 3 voet.

De Agterslooterdyker Polder was slechts ondergelopen door het openen van de valdeuren van de daar gelegen watermolen, waardoor het water uit de opgezette Trekvaart in deze polder moest stromen.

De Overbraakse polder was slechts ondergelopen door een coupure in de dijk bij (t).

Ook was men op onbezonnen wijze begonnen om de Haarlemmer Zeedijk niet ver van Sloterdijk bij (u) door te graven om de onderwaterzetting, rampzalig voor Holland, in een volledige vloed te veranderen, maar tot geluk van Amsterdam en het hele land werden de dulle gravers nog tijdig voor het volbrengen van hun werk door de patrouilles van de bereden burgerwacht tegengehouden.